

dječak putem ne rasipa kamenčiće, nego zrna prosa. Osim toga ova priča ne pripada tradiciji naroda Mokilagi, nego Sumray na jeziku sibine. O nadljudskom rođenju riječ je u br. 16—18, a motiv Amora i Psihe (AaTh. 425) susrećemo u priči br. 23.

U mokilko životinjskim pričama, koje čine treću i posljednju skupinu ove zbirke (br. 29—51), životinje su simbolične figure koje su nosioci ljudskih osobina, a najčešći lik među njima je Duyu, hijena. Ona je simbol za sve glupo, smiješno i strašno (br. 40—51). Bivol i slon samo su naivni i ne previše pametni (br. 9, 30, 32, 39), a majmune karakterizira lukavost i prepređenost (br. 35, 38, 39) jednako kao i zečeve (br. 36), koji zbog objestit ponekad i plačaju »ceh« (br. 33).

Sve je priče sabrao sam autor, osim br. 21 i 37 s jezika tupuri, za koje zahvaljuje Suzanni Ruelland iz Pariza, i br. 7, 29 i 31, koje je na jeziku kera sakupila Karen Ebert iz Marburga.

Nakon pogovora autor je dodao objašnjenja riječi te opširan popis svih priča s originalnim naslovima, podacima o snimku, samoj priči i kazivaču. Nakon popisa literature slijedi registar tipova, koji je sačinio Hans-Jörg Uther iz Göttingena.

Snježana Zorić

Märchen aus Namibia. Volkserzählungen der Nama und Dama, Herausgegeben und übersetzt von **Sigrid Schmidt**, Die Märchen der Weltliteratur, Eugen Diederichs Verlag, Düsseldorf-Köln 1980, 285 str.

Namibija je područje koje se u razdoblju od 1884. do 1915. nazivalo njemačkom jugozapadnom Afrikom. Zemlju nastanjuju dva naroda — Dama na sjeveru i Nama na jugu. Iako ti narodi etnički pripadaju sasvim različitim skupinama (različite su tjelesne građe, kod jednih prevladavaju mongoloidni elementi, kod drugih negroidni; način života im je

drugačiji — Name se bave stočarstvom a Dama lovom i sakupljanjem plodova), ono zajedničko što ih povezuje i drži zajedno jest jezik nama. Općenito gledano, Dama su konzervativniji dok su Name skloniji promjenama, evropeizaciji, a od prije stotinjak godina oba su naroda prešla na kršćanstvo. U tom je kontekstu interesantno pitanje, a postavlja ga i ova zbirka — što je izvornije, tradicija Nama ili Dama, jer između ta dva naroda teško je naći bitnu razliku. Jedina differentia specifica jest stočarstvo, za koje je sasvim sigurno da se Dama nisu njime bavili. Kada se ta tema pojavljuje u ključnoj funkciji u priči (br. 101, 7), smatra se pripadnom Namama iako je možda pričaju Dama ili je čak samo Dama poznaju (br. 7) i među njima se prenosi.

Danas pripovjedačko blago naroda Dama i Nama tvori jedno jedinstvo, čiji reprezentativni presjek donosi ova knjiga a koji je sačinjen uglavnom od autorovih tonskih zapisa iz godine 1960—1962, 1972. i 1975. Autor je nastojao priče prenijeti onako kako su bile predane, tako da nema stilskog jedinstva, nego su pripovijedanja ovisila o kazivaču i njegovu načinu iznošenja. Starica Witbooi na primjer, voljela je pjevane ulomke (br. 6). Gariseb onomatopejske izraze (br. 13) itd. ... Priče su predane tematski, tako da zbirka počinje najstarijim slojem u kojem je riječ o nastanku smrti, izgubljenoj besmrtnosti i jedinstvu čovječjeg i životinjskog svijeta. Sve dok je postojalo jedinstvo među njima, postojala su i čuda — svi su govorili jednim jezikom, imali su sposobnost oživljavanja mrtvih... Razaranjem tog jedinstva prelazi se iz pravremena u sadašnje vrijeme, što je simbolično prikazano i u činu inicijacije dječaka — iz djetinjeg on prelazi u odraslo doba. U toj se slici mitsko doba poistovjećuje, dakle, s djetinjim, rajskim.

Drugu skupinu sačinjavaju priče o Heisebu (br. 6—33), koje su danas sasvim zaboravljene i zato su ovdje prenesene sve dosad poznate ver-

zije. One najbolje utjelovljuju staru sliku svijeta. Iako etimologija riječi nije pouzdana, možda ime ima neke veze s riječju haib — drvo. Heiseb je jedan od najstarijih likova naroda Dama i Nama, u njegovu su karakteru mnoge proturječnosti (br. 6) — s jedne strane ljudi pate od njegove pakosti a s druge su mu pak zahvalni za hranu, vatru i oslobođenje od zloduha. U jednoj verziji on lavu donosi plijen, u drugoj se sam pojavljuje kao životinja — gušter (br. 19, 33).

Od br. 35 do 57 susrećemo se s pričama o šakalu, koje su poznate diljem Afrike. To su uglavnom priče iz evropskih izvornika, najčešće iz ciklusa *Reineke* (ovdje samo pr. 53). Kazivači se identificiraju sa šakalom nasuprot bijelcu kojega nadmudruju, pa tako, iako u suštini evropske (br. 55, 56), ove priče preoblikovane i ukrašene postaju anti-evropskima.

Na njih se nastavlja životinjske priče (br. 58—68), u kojima životinje nemaju jednoznačnu simboličku vrijednost. Lav može biti zao i neprijateljski a može biti i gospodar svijeta (br. 28). Divokoza je čas simbol mlade žene (br. 46), čas je zloduh (br. 69).

Slijede bajke (br. 69—107), koje ne odgovaraju sasvim kriteriju koji je sačinjen za istraživanje takvih priča u Evropi jer njihov je svijet mješavina životinjskog i ljudskog, jedinstvenih u pravremenu. Ima tu i mitskih predodžbi — u br. 73 roditelji se poimaju kao »kiša« i »vatra«.

Opominjuće i zastrašujuće priče (br. 94—96) i etiološke (br. 108—111) na kraju knjige interesantne su po tome što kazivači u njima ne prepoznaju evropsku »bazu«. »Ta oni su ih čuli još od svojih pradjedova« (br. 103—106).

Märchen der Bantu, Herausgegeben und übersetzt von **Almut Seiler-Dietrich**, Die Märchen der Weltliteratur. Eugen Diederichs Verlag, Düsseldorf-Köln 1980, 288 str.

Bantu je zajedničko ime za narode Crne Afrike koji danas nastanjuju srednjoafrički prostor — od Gvinejskog zaljeva do Indijskog oceana (iako im je pradomovina vjerojatno današnji Zapadni Kamerun), a povezuje ih ne antropološko jedinstvo nego skupina zajedničkih jezika, kojih bez dijalekata ima oko dvije stotine.

S obzirom na specifičnost jezika (kojih ni morfologija ni sintaksa nisu podudarne s evropskim jezicima) istraživači su radij boljeg razumijevanja bili primorani upoznati se i s logičko-filozofskim sistemom Bantua, njihovim misaonim i aksiološkim predodžbama, koje su duboko prožete evropskim utjecajima. To nije čudno budući da prvi kontakti s Evropljanima počinju već u 15. st. dolaskom Portugalaca i kršćanstva. To je doba kada padaju crnoafrička kraljevstva, kada tisuće Afrikanaca bivaju odvođene u ropstvo, kada osim tih teškoća postoje i druge u obliku borbe protiv moćne prirode o malo plodne zemlje, protiv divljih životinja... a sve da bi se zadobili bolji životni uvjeti. Sve su to razlozi koji bantuske narode određuju kao okrutne i nimalo milostive prema drugim narodima (Pigmeji, Bušmani, Hotentoti, Khoisan), na čiji su teritorij prodirali svojim osvajanjima.

Svi se ti elementi zrcale i u bajkama koje donosi ova zbirka, a koje se dijele na mitove i aitiološke priče, čarobnjačke priče, zastrašujuće i opominjuće priče, te zagonetne i šaljive priče. U prvu skupinu spadaju priče kojih motivi sežu još u arhajska vremena ili u izvanzemaljske prostore, a od aitioloških, koje govore o porijeklu i pravom stanju stvari, najbrojnije su životinjske. One ujedno zrcale i hierarhiju društvenog života Crne Afrike, koja je stroga i čvrsto utemeljena. Slon i lav su kraljevi ži-